

Brussel, 27 juni 2017

Belfius-studie Financiën van de lokale besturen 2017

Exploitatie-uitgaven onder controle Fiscale ontvangsten onder druk Rem op de investeringsdynamiek

In het kader van zijn traditionele studie over de financiën van de lokale besturen heeft Belfius Bank eens te meer de schijnwerpers gericht op de meest recente ontwikkelingen (budget 2017) in de drie gewesten van het land.

Om een volledig beeld van de sector te kunnen geven, slaat deze studie niet alleen op de gemeenten, maar ook op de provincies, de OCMW's, de politiezones en de hulpverleningszones.

Onze analyse heeft in de eerste plaats betrekking op de macro-economische situatie van de lokale besturen zoals ze naar voren komt uit de meest recente nationale rekeningen (2016). Daarna gaat ze dieper in op de begrotingsvooruitzichten voor 2017 van de lokale besturen in de drie gewesten van het land.

1. Macro-economisch overzicht 2016 op basis van de nationale rekeningen

Op basis van de statistische gegevens van de nationale rekeningen¹ komen de uitgaven van de lokale overheid² in 2016 uit op 29,7 miljard EUR, dat is 13,2% van de totale overheidsuitgaven en 7% van het bbp.

Sinds 2012, bij het begin van de huidige lokale bestuursperiode, hebben de besturen de evolutie van hun uitgaven nagenoeg volledig gestabiliseerd door de toename ervan te beperken tot gemiddeld 0,1% per jaar.

Die stabilisering van de totale uitgaven in de loop van de periode 2012-2016 was mogelijk dankzij een daling van de rentelasten (-6,6% per jaar) en de kapitaaluitgaven (-6% per jaar), die de stijging van de courante uitgaven (1,2% per jaar) hebben gecompenseerd.

De evolutie van de uitgaven blijft zeer goed onder controle, deels door een zwakke inflatie in de loop van de voorbije periode. Een andere verklarende factor is de daling van het aantal lokale ambtenaren. Volgens de statistische gegevens van de RSZ is het aantal voltijdse equivalenten

¹ Statistieken van het INR die werden uitgewerkt op basis van de definities van het Europees Stelsel van de nationale rekeningen (ESR2010).

² In ESR omvat de subsector (S1313) van de lokale besturen de gemeenten, de provincies, de OCMW's, de politiezones en de hulpverleningszones, de parlokale instanties van de non-profitsector (d.w.z. tal van gemeentebedrijven en intercommunales).

(VTE) immers gedaald met 5 200 eenheden (of 2,3%) tijdens de voorbije 4 jaar. De sterkere afname van het aantal vastbenoemden (-3,9%) zal evenwel zorgen voor een verdere uitholling van de basis waarop de bijdragen aan het pensioenstelsel worden berekend, wat de financiering ervan nog meer in het gedrang dreigt te brengen en zal leiden tot verdere verhogingen van het bijdragepercentage, onder meer voor de responsabiliseringsbijdragen (zie verder).

De investeringen van de lokale besturen bedroegen 3,1 miljard EUR in 2016, tegen 4 miljard EUR in 2012, een daling met bijna 30%.

Hoewel we die daling moeten relativiseren omdat 2012 een jaar was met lokale verkiezingen, (d.w.z. en dus met een hoog investeringspeil), zien we in 2016, in het midden van de bestuursperiode, nog altijd geen herstel van de investeringen zoals dat zich traditioneel in vorige bestuursperiodes voordeed (en de dalende trend integendeel aanhoudt).

Dat historisch lage investeringspeil bij de lokale besturen verergert nog de onderinvesteringen in de hele openbare sector in ons land (dat historisch gezien onder het Europees gemiddelde blijft).

Tijdens diezelfde periode konden de lokale besturen hun financieringssaldo met gemiddeld 2,5% per jaar aanzienlijk verbeteren. Dat saldo is de voorbije twee jaar zelfs positief geworden (+267 miljoen EUR in 2015 en +683 miljoen EUR in 2016), zodat de lokale besturen een positieve bijdrage hebben geleverd aan het saldo voor alle openbare besturen (volgens de Europese boekhoudnormen).

Parallel daarmee, onder meer als gevolg van de gematigde investeringsdynamiek, is de schuld van de lokale besturen teruggevallen tot onder de drempel van de 24 miljard EUR en vertegenwoordigt ze nog maar 5,13% van de totale overheidsschuld.

Globaal genomen kunnen de lokale besturen goede begrotingsprestaties voorleggen in de context van het Europees Stabiliteitspact. We moeten die resultaten wel nuanceren met het feit dat de goede begrotingssituatie er is gekomen omwille van een verdere terugval van de investeringen door de lokale besturen en met het oog op het veiligstellen van lokale besturen de toekomstige financiering van het pensioenstelsel van de lokale besturen .

2. Vooruitzichten voor 2017 op basis van de begrotingen

Door de diverse institutionele hervormingen behoort de organisatie van de lokale besturen nu vrijwel uitsluitend tot de bevoegdheid van de Gewesten. De toenemende regionale differentiëring die daarvan het gevolg is, zowel in het reglementair kader (organieke wet, toezicht, boekhoudkundige regels...) als in de financieringssystemen (fondsen, toelagen, mechanismen voor fiscale compensatie...), maakt dat een regionale analyse voor de hand ligt.

- **Budgetvooruitzichten voor de lokale besturen in Vlaanderen**

Lokaal bestuurlijk landschap in beweging

In een algemene cijferanalyse is het niet echt zichtbaar, maar er zit beweging in het Vlaamse lokale landschap. In de loop van de jaren namen autonome gemeente- of provinciebedrijven immers heel wat lokale activiteiten over, vaak in domeinen waar patrimonium een rol speelt. Ook de OCMW's creëren steeds vaker verenigingen zoals zorgbedrijven, met de bedoeling samenwerking uit te bouwen rond welzijn en zorg. Op veel plaatsen kreeg de zoektocht naar samenwerking tussen OCMW en gemeente al spontaan vorm door het Sociaal Huis als onthaalpunt, en werd de werking van beide besturen al gedeeltelijk samengevoegd. Die spontane trend gaat de integratie vooraf. Ondertussen vonden al stelselmatig fusies plaats tussen politiezones op zoek naar schaalgrootte, en werden de eerste gemeentelijke fusies aangekondigd. De provincies zien hun bevoegdheden herschikt. Kortom, de beweging in het lokale landschap is al een tijdje ingezet en krijgt meer en meer vorm.

De Vlaamse lokale sector raamt voor 2017 een budget van 13 miljard EUR aan exploitatie-uitgaven³ en meer dan 3,5 miljard EUR aan investeringen.

De investeringen gaan zeer lichtjes omhoog in het laatste jaar voor de lokale verkiezingen.

Lokale besturen investeren om de publieke dienstverlening te verbeteren, zoals investeringen voor mobiliteit, kunst en cultuur, opvang en zorg, natuur- en milieubeheer en wonen en ruimtelijke ordening. Zo'n 3,5 miljard EUR aan investeringen voor gemeenten, OCMW's en provincies alleen al betekent 4,5% meer investeringen dan het jaar ervoor. Deze lichte evolutie ligt anders dan in vorige bestuursperiodes waar in het laatste jaar vóór de lokale verkiezingen voor de investeringen een piekniveau werd gebudgetteerd.

Bij de opstart van de BBC voorzagen de besturen in hun meerjarenplan 2014-2019 een bepaald volume aan investeringen dat zich later vertaalde in een vrij stabiel jaarlijks investeringsbudget van 3,3 à 3,5 miljard EUR. Ook al is het de bedoeling om realistisch te ramen, de uitvoering van investeringsprojecten loopt makkelijk vertraging op door verschillende factoren. Daarom vielen de investeringen die echt werden gerealiseerd in 2014 en 2015 fors lager uit, op een niveau van minder dan 2 miljard EUR, dus met een realisatiegraad tussen 50% en 60%. Dat de investeringsbudgetten in 2017 licht versnellen betekent voor een stuk dat voorziene investeringsbedragen worden doorgerold.

De groei van de exploitatie-uitgaven blijft onder controle

Gemeenten, OCMW's en provincies samen zien hun exploitatie-uitgaven op het budget 2017 beheerst aangroeien met 1,4%. Dit groeiritme wordt grotendeels bepaald door de personeelsuitgaven en de werkingskosten, samen goed voor 65% van de uitgaven.

Ondanks de overschrijding van de spilindex (+2%) in de loop van 2017 blijft de groei van de personeelskosten beperkt tot 1,1%. Reden hiervoor is dat het personeelsaantal ook in 2016 lichtjes bleef dalen (-0,3%). Anderzijds wegen de pensioenuitgaven voor de vastbenoemde ambtenaren wel steeds meer op de kosten. Omdat vastbenoemden afvloeiden zonder te worden vervangen, dragen de besturen minder bij in de pensioenlasten via de basisbijdrage. Als gevolg daarvan zal in de toekomst de compensatie door de solidariteitsbijdrage echter sterker gaan toenemen. Het aantal contractanten nam toe in 2016.

De specifieke kosten voor de sociale dienst van het OCMW lopen in 2017 sterk op, met 6,8%. Dit vertaalt de impact van het fors gestegen aantal leefloners (+21% tussen 2014 en 2016). Die kosten worden langs ontvangstenzijde voor een deel gecompenseerd door de federale overheid, maar een ander deel blijft ten laste van het lokaal bestuur. Terwijl in 2009-2010 de financieel-economische crisis aan de basis lag van een tijdelijke toename in het aantal leefloners, is de nieuwe en continue stijging sinds 2014 voornamelijk te wijten aan de beperking van de werkloosheidsvergoedingen in de tijd en aan andere sancties.

De werkingssubsidies die de gemeenten toestaan aan andere lokale besturen om hun werking te financieren, gaan in 2017 net zoals de vorige jaren met 2,1% omhoog. Twee derde van dit budgetluik gaat naar OCMW en politiezone. Zowel OCMW's (+2,4%) als politiezones (+2%) zien hun dotatie toenemen. De hulpverleningszones zien in hun derde werkingsjaar de bedragen iets naar beneden gaan (-2,5%). Vaak werden de gemeentedotaties binnen een zone herschikt.

De groei van de exploitatie-ontvangsten vertraagt

Doordat de belastingontvangsten hun groei zien vertragen in 2017 loopt het ritme terug waarmee de exploitatie-ontvangsten toenemen (+0,8%). Dit is vooral het geval bij de gemeenten, waar de aanvullende personenbelasting (APB) zelfs lichtjes terugloopt (-0,3%). Dit heeft voornamelijk te maken met verschuivingen in de kalender van de inningen, maar ook de taxshift speelt hier

³ Geconsolideerde berekening voor gemeenten, OCMW's, provincies, AGB-APB, OCMW-verenigingen (zorgbedrijven), politiezones en hulpverleningszones.

opnieuw en remt elk jaar wat sterker. Bij de provincies is het de terugval van de ontvangsten uit hun werking die de ontvangsten doen afnemen met 1,9%.

De aanslagvoeten lopen traditioneel wat terug naarmate de bestuursperiode vordert. Dit is in 2017 het geval in 34 gemeenten. De gemiddelde aanslagvoet van de APB bedraagt 7,24%.

De opcentiemen op de onroerende voorheffing (OVH) blijven zowel voor gemeenten als provincies een belangrijke bron van ontvangsten (respectievelijk 23,5% en 62,5%). In het budget 2017 wordt gerekend op een toename van de OVH met resp. 0,5% en 1,8%. De gemiddelde aanslagvoet van de OVH voor de gemeenten bedraagt 391 opcentiemen en die voor de provincies 334 opcentiemen.

Vooraf via de lokale belastingen verwachten de gemeenten 27 miljoen EUR meer ontvangsten in 2017. Die zelf geïnde belastingen wegen met hun 711 miljoen EUR echter niet zo sterk door in de ontvangsten als de APB en de OVH, die elk minstens 2 miljard EUR opbrengen. Zowel de afgifte van documenten als de bedrijfsbelastingen, de belastingen op leegstand en verkrotting (patrimonium) en die op evenementen zouden meer inkomsten opleveren.

Financieel evenwicht behouden met de autofinancieringsmarge (AFM) als buffer

Het positieve saldo van de exploitatie-ontvangsten en –uitgaven genereert een financieel draagvlak voor de betaling van leninglasten en kapitaalaflossingen. De buffer die daarna overschiet, is de autofinancieringsmarge (AFM), en kan dienen om schokken op te vangen, bijkomende leninglasten te betalen of investeringen te financieren. De positieve AFM bewijst dat de lokale besturen de toename van de exploitatie-uitgaven in het budget 2017 goed onder controle houden. Hoewel de AFM in 2017 iets lager uitkomt dan in 2016, blijft het een buffer van meer dan 200 miljoen EUR of een overschot van 2% van de totale exploitatie-ontvangsten. Op de rekening 2015 ligt de buffer 7 keer zo hoog, onder meer doordat niet alle voorziene investeringen werden gerealiseerd maar de ontvangsten wel op traject bleven. Meer dan 3 op 5 gemeenten noteren in 2017 een positieve AFM, net als meer dan 6 op 10 OCMW's, terwijl de deadline voor een positieve of nul-AFM pas 2019 is.

• Begrotingsvooruitzichten voor de lokale besturen in Wallonië

Alle Waalse lokale besturen samen⁴ (gemeenten, provincies, OCMW's, politiezones en hulpverleningszones) hebben een geaggregeerd budget van 11,5 miljard EUR in 2017, d.w.z. 3.195 EUR per inwoner.

De exploitatie-uitgaven komen uit op 9,4 miljard EUR (of 82%), terwijl de investeringsuitgaven becijferd werden op 2,1 miljard EUR (of 18%).

Bij de Waalse lokale besturen nemen de **gemeenten 59% van de totale uitgaven** voor hun rekening, tegen 20% voor de OCMW's, 10% voor de provincies, 8% voor de politiezones en 3% voor de hulpverleningszones. Wat de investeringen aangaat, is het overwicht van de gemeenten nog meer uitgesproken, aangezien zij op zich al verantwoordelijk zijn voor **82% van de investeringsuitgaven** van de Waalse lokale besturen.

Exploitatie-uitgaven onder controle

In vergelijking met 2016 zijn de exploitatie-uitgaven van de Waalse lokale besturen gestegen met gemiddeld **2,2%** in 2017, dat is een relatief gematigde toename.

⁴ Met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap

De werkingsuitgaven zijn **goed onder controle** met een toename die beperkt bleef tot **1,8%**. In de huidige context van historisch lage rentevoeten, hadden de lokale besturen eveneens de meevaller van een verdere verlaging van hun rentelasten (-8,5%).

De personeelsuitgaven, die 40% van de totale uitgaven voor hun rekening nemen, geven een toename te zien van 2,4% in vergelijking met 2016. Aangezien het personeelsbestand van lokale ambtenaren in Wallonië nagenoeg stabiel blijft, is de stijging van de uitgaven vooral het resultaat van de indexering (overschrijding van de spilindex van het openbaar ambt in mei 2017), de baremieke aanpassingen en de toename van de bijdragen voor de pensioenen. Daarbij moet evenwel worden aangestipt dat die stijging geen rekening houdt met de hogere responsabiliseringsbijdrage zoals voorzien bij de pensioenhervorming van de voor het statutair personeel van de lokale besturen. Die bijdrage wordt immers aangerekend op de vroegere dienstjaren maar stijgt met bijna 25% ten opzichte van het vorige dienstjaar.

De overdrachtuitgaven nemen echter sterker toe met 3,8%, vooral als gevolg van een verdere toename van de sociale bijstand verstrekt door de OCMW's (+8,8% van het RMI (leefloon)).

Vertraging van de groei in de (belasting)ontvangsten

Parallel daarmee worden de lokale besturen geconfronteerd met een gematigde evolutie van hun ontvangsten (+1,5% in vergelijking met 2016).

Naast een daling met 3,9% van de financiële opbrengsten (creditinterest, dividenden), laten de Waalse lokale besturen (en vooral de gemeenten) een daling van hun belastingontvangsten optekenen met 1,3%. Die atypische evolutie kan worden toegeschreven aan de schommelingen in het inkohieringstempo van de aanvullende personenbelasting (APB) tijdens de voorbije jaren. Na een daling met 22% in 2015, die werd gecompenseerd door een toename met 44% in 2016, verwachten de Waalse gemeenten nu een terugkeer naar een normale situatie van hun APB-ontvangsten in 2017, zij het nog altijd -7,6% lager van het uitzonderlijk hoge niveau van het jaar ervoor.

Zoals bepaald in het Gemeentefondsdecreet konden de gemeenten ondanks de moeilijke budgettaire context rekenen op een toename van hun dotaties met +1% bovenop de inflatie (d.w.z. +2,7% volgens de begrotingsprognoses van de gemeenten).

Terugval van de investeringsprojecten

De begrotingsvooruitzichten 2017 voor de investeringsuitgaven komen uit op 2,1 miljard EUR voor alle Waalse lokale besturen samen, d.w.z. een daling met 6,8% ten opzichte van 2016.

Die terugval bij de investeringsprojecten zien we in alle types van lokale besturen en is vrij ongewoon tijdens het jaar vóór de lokale verkiezingen. Vooral de investeringen in het wegennet kennen een terugval (-15%).

Meer dan 80% van de lokale investeringen wordt gedragen door de gemeenten, waarvan de vooruitzichten op vrij chaotische wijze zijn geëvolueerd in de loop van deze bestuursperiode. Na twee opeenvolgende dalingen met meer dan 15% in 2013 en 2014 veerden de gemeentelijke investeringsvooruitzichten een eerste keer op met 9,5% in 2015, gevolgd door een forse toename (+25%) in 2016. Volgens het budget 2017 zouden de investeringsprojecten van de Waalse gemeenten opnieuw dalen, met 6,4%.

In totaal kunnen we vaststellen dat het volume aan investeringsprojecten in 2017 15% hoger uitkomt dan dat van 2011, d.w.z. het jaar vóór de vorige gemeenteraadsverkiezingen.

Stabiele financiële situatie (met de nodige nuancering)

Alle Waalse lokale besturen samen geven volgens het budget 2017 een overschot te zien van 76 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar en van 316 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. eveneens rekening houdend met het resultaat van voorgaande dienstjaren en met de overboekingen). Relatief gezien vertegenwoordigt het saldo van het dienstjaar slechts 0,8% van de exploitatie-ontvangsten (dus bijna in evenwicht), terwijl het overschot voor het algemeen totaal 3,2% van de ontvangsten van de lokale besturen uitmaakt.

Dat overschot wordt vooral door de gemeenten en, in mindere mate, door de provincies gegenereerd, terwijl de OCMW's en de politie- en de hulpverleningszones een situatie in evenwicht laten optekenen voor het eigen dienstjaar dankzij de gemeentedotatie.

De Waalse gemeenten op zich vertonen voor het eigen dienstjaar een overschot van bijna 70 miljoen EUR, d.i. 1,3% van hun gewone ontvangsten.

Dat overschot is nagenoeg gehalveerd ten opzichte van het budget 2016. We kunnen echter stellen dat het gaat om een terugkeer naar een normale situatie, aangezien het saldo van 2016 gunstig uitviel door de inhaalbeweging van de inkoop van de APB die in 2015 nog niet was ingekohierd (zie hierboven).

Het saldo voor het eigen dienstjaar kan echter worden genuanceerd door de inschrijving bij de ontvangsten van een 'bijzonder krediet voor de voorafspiegeling van de ontvangst van nog niet gedane uitgaven van het dienstjaar' (32 miljoen EUR) en door de aanrekening op de voorgaande dienstjaren van de responsabiliseringsbijdrage voor de pensioenlasten (35 miljoen EUR).

Sinds de strengere evenwichtsvoorwaarden m.b.t. het eigen dienstjaar opgelegd door de toezichthoudende overheid in 2014, hebben bijna alle gemeenten voor 2017 een budget in evenwicht ingediend voor het eigen dienstjaar.

Voor het **algemeen totaal** kwam het saldo voor de Waalse gemeenten uit op **295 miljoen EUR**, d.w.z. 5,3% van de gewone ontvangsten. Hoewel het globale overschot geleidelijk wordt uitgehold als gevolg van het slechtere resultaat van de voorgaande dienstjaren (overgedragen overschot of tekort) en van het grotere aandeel van de responsabiliseringsbijdrage.

- **Begrotingsvooruitzichten voor de lokale besturen in het Brussels gewest**

Alle lokale besturen samen van het Brussels gewest (gemeenten, OCMW's en politiezones) geven een geaggregeerde begroting te zien van 4,7 miljard EUR in 2017, d.w.z. 3.971 EUR per inwoner.

De exploitatie-uitgaven komen uit op 3,9 miljard EUR (of 82%), terwijl de investeringsuitgaven becijferd werden op 850 miljoen EUR (of 18%).

Bij de Brusselse lokale besturen nemen de **gemeenten 61% van de totale uitgaven** voor hun rekening, tegen 26% voor de OCMW's en 13% voor de politiezones.

Exploitatie-uitgaven zeer goed onder controle

In vergelijking met 2016 zijn de exploitatie-uitgaven van de Brussels lokale besturen slechts in zeer beperkte mate gestegen met **1,5%** in 2017, dat is een toename die nog kleiner is dan die in Wallonië en vergelijkbaar met die in Vlaanderen.

De werkingsuitgaven zijn nagenoeg stabiel gebleven (+0,7%) terwijl de lokale besturen hun interestlasten zien verlagen (-7,3%), wat een voordeel is.

De personeelsuitgaven (zonder onderwijzend personeel), die bijna 50% van de totale uitgaven uitmaken, laten ten opzichte van 2016 een stijging optekenen met 2,3%. Net als in Wallonië en Vlaanderen is het personeelsbestand van lokale ambtenaren nagenoeg stabiel gebleven, zodat de toename vooral het resultaat is van de indexering (overschrijding van de spilindex van het openbaar ambt in mei 2017), de baremieke aanpassingen en de toename van de bijdragen aan de pensioenlasten.

In tegenstelling tot de voorgaande jaren vertonen de overdrachtuitgaven een duidelijk veel matigere groei (+1,5%). Tijdens de voorbije twee jaar namen de uitgaven voor de sociale bijstand van de OCMW's fors toe (+15%) voor het leefloon als gevolg van de regeringsmaatregelen dvoor de hervorming van het systeem van de werkloosheidsuitkeringen (maatregelen tot uitsluiting van langdurig werklozen en degressiviteit van de uitkeringen). In 2017 wordt de lichte toename de uitkeringen voor het leefloon gecompenseerd door de lagere uitkeringen voor het 'equivalent leefloon' (door beperkingen inzake asiel en migratie).

De ontvangsten stabiliseren nagenoeg

De Brusselse lokale besturen worden parallel daarmee geconfronteerd met een stagnatie van hun gewone ontvangsten (+0,8% in vergelijking met 2016).

De toelagen zijn lichtjes gedaald, vooral bij de OCMW's als gevolg van kleiner bedrag terugbetaald door de federale overheid voor het equivalent leefloon (na de forse daling van deze steun waarvan hierboven sprake), terwijl de belastingontvangsten nagenoeg onveranderd zijn gebleven (+0,3%).

Net als in Wallonië en in Vlaanderen is die evolutie het gevolg van de schommelingen in het inkohieringstempo van de aanvullende belasting op de personenbelasting (APB) tijdens de voorbije jaren. Terwijl er zich in het dienstjaar 2016 een inhaalbeweging voordeed op het vlak van de opbrengsten van de gemeentelijke APB, zien we in 2017 een terugkeer naar een normale situatie bij de opbrengsten van de gemeentelijke APB (die evenwel 6,8% lager liggen dan het uitzonderlijk niveau van het vorige dienstjaar).

Daartegenover staat dat de opbrengsten uit prestaties (+3,7%) en de financiële opbrengsten (+4,4%) gestaag toenemen, vooral als gevolg van de uitkering van een uitzonderlijk dividend door de intercommunale voor de energiefinanciering.

Verdere lichte toename van de investeringen

De begrotingsvooruitzichten voor de investeringsuitgaven, komen voor 2017 uit op 850 miljoen EUR voor alle Brusselse lokale besturen samen, d.w.z. een lichte stijging met (+3,6%) ten opzichte van 2016. De toename van de investeringen is evenwel steviger bij de Brusselse gemeenten (+10%) waar bijna 75% van de lokale investeringen geconcentreerd zijn.

Die evolutie ligt in het verlengde van de investeringsinspanning die de voorbije jaren al werd geleverd, en die in tegenstelling tot in de andere twee regio's, niet was afgenomen in het begin van de nieuwe gemeentelijke bestuursperiode. Door de uitzonderlijk forse demografische ontwikkeling van de voorbije jaren, moesten de Brusselse lokale besturen met de steun van het Gewest het hoofd bieden aan een dringende vraag naar lokale openbare voorzieningen, in casuvooralscholen.

Uiteenlopende financiële situatie afhankelijk van de gemeente

Alle Brusselse lokale besturen samen geven een tekort te zien van 11 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar voor de begroting 2017 en een overschot van 160 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. eveneens rekening houdend met het resultaat van voorgaande dienstjaren en met de overboekingen).

Die begrotingsoverschotten komen vooral beïnvloed van de gemeenten, met dien verstande dat de OCMW's en de politiezones een evenwicht kennen voor het eigen dienstjaar door de gemeentedotatie.

De Brusselse gemeenten op zich vertonen voor het eigen dienstjaar 2007 samen een tekort van 12,7 miljoen EUR, d.w.z. 0,8% van hun gewone ontvangsten. In werkelijkheid is de situatie relatief sterk uiteenlopend met grote verschillen tussen de 7 Brusselse gemeenten met een tekort (-18,8 miljoen EUR), de 7 gemeenten met nagenoeg een evenwicht (+0,3 miljoen EUR) en de 5 gemeenten met een reëel overschot (+5,8 miljoen EUR).

Voor het algemeen totaal bedraagt het saldo voor alle Brusselse gemeenten samen 130 miljoen EUR. Hoewel 5 gemeenten nog altijd een tekort vertonen, laat het saldo algemeen totaal de voorbije jaren toch een duidelijke verbetering optekenen. Van 58,6 miljoen EUR (2,6% van de ontvangsten) in 2014 tot 134,6 miljoen EUR (5,4% van de gewone ontvangsten) in 2017.

3. Maar wat heeft de toekomst voor ons in petto? De lokale besturen zullen blijvend te maken hebben met grote financiële uitdagingen

De sector van de lokale besturen vormt geen homogeen blok. De globale situatie van de lokale besturen verhult immers een sterk verscheiden realiteit volgens het type van lokaal bestuur (gemeenten, provincies, OCMW's, politiezones...) en varieert afhankelijk van hun lokale sociaal-economische context.

Tijdens de komende jaren zullen de lokale besturen blijvend te maken hebben met politieke en maatschappelijke uitdagingen die een weerslag zullen hebben op hun financieel beheer en op de beschikbare marge.

De belangrijkste **financiële uitdagingen** zijn onder meer:

- de verdere uitvoering van de **hervorming van de pensioenen van het statutair personeel** van de lokale besturen (vooral de gevolgen van de onvermijdelijke stijging van de responsabiliseringsbijdrage). Volgens de prognoses bij de implementatie van de pensioenhervorming (2014) zou de responsabiliseringsbijdrage (die een tweede luik vormt naast de reeds hogere basisbijdrage) voor alle lokale besturen samen uitkomen op 544 miljoen EUR in 2016 en verder oplopen tot 900 miljoen EUR in 2020. Deze eerste ramingen zouden een onderschatting kunnen zijn.
- de toenemende kosten voor **sociale bijstand** (verarming en kosten voor de toestroom van migranten) en **veiligheid** (vooral via de toenemende gemeentelijke dotaties aan de politiezones en de nieuw opgerichte hulpverleningszones)
- de uitdagingen van de **demografische evolutie** zowel door de problematiek van de vergrijzing van de bevolking (en meer bepaald de gevolgen daarvan op de evolutie van de APB van de gemeenten⁵) als door de gevolgen van de sterke demografische expansie in de grote steden (en vooral in de Brusselse gemeenten)

⁵ Zie in dit verband de recente paper "De impact van de vergrijzing op de gemeentelijke aanvullende personenbelasting (APB)" - <https://www.belfius.be/publicsocial/NL/Expertise/Studies/Thema-analyses/Vergrijzing/index.aspx>

- de gevolgen van de **taxshift** goedgekeurd door de federale regering en die zal leiden tot een geleidelijke uitholling tussen 2016 en 2021 van de belastbare basis voor de gemeentelijke aanvullende belasting (met een vermindering van 8% tot 10% van de opbrengst van de gemeentelijke APB zonder 'terugverdieneffecten' volgens de ramingen van de FOD Financiën)
- de problematiek van de **lokale overheidsinvesteringen**. Aangezien die laatste bijna 35% van de overheidsinvesteringen uitmaken en niet aangroeien, rijst de vraag of de lokale infrastructuur wel onderhouden zal worden en gemoderniseerd. Meer globaal kan dit ook gevolgen hebben voor onze economie op korte en halflange termijn en houdt dit het risico in dat de aantrekkingskracht van ons land taant.

Perscontact

Ulrike Pommée, ulrike.pommee@belfius.be / + 32 2 222 50 57
press@belfius.be / + 32 2 222 02 50

Research

Geert Gielens: geert.gielens@belfius.be / +32 2 222 70 84
Arnaud Dessoy: arnaud.dessoy@belfius.be / +32 2 222 31 16
Anne-Leen Erauw: anne-Leen.erauw@belfius.be / +32 2 222 56 10

Exploitatie BBC	Budget 2017	in Mio €	(EUR/inw.)	Evolutie
Uitgaven	Personeelsuitgaven*	5 651	876	1,1%
	Werkingskosten	2 680	415	1,7%
	Specifieke kosten sociale dienst	589	92	6,8%
	Toegestane werkingssubsidies	3 516	545	2,1%
	OCMW	937	145	2,4%
	Politiezones	969	150	2,0%
	Brandweer	331	51	-2,5%
	Overige	1 279	198	
	Financiële uitgaven**	316	49	-11,1%
	Totale exploitatie-uitgaven	12 754	1 976	1,4%
	Gemeenten	8 601	1 332	1,4%
	OCMW	3 355	521	1,7%
	Provincies	798	123	0,5%

* Zonder lonen voor gesubsidieerd onderwijzend personeel (gemeenten 101 EUR/inw., provincies 20 EUR/inw.)

** Kapitaalaflossing van leningen niet inbegrepen voor BBC-besturen

Exploitatie	Budget 2017	in Mio €	(EUR/inw.)	Evolutie
Ontvangsten	Belastingen	5 724	886	0,7%
	Aanvullende personenbelasting	1 953	303	-0,3%
	Opcentiemen onroerende voorheffing	2 774	429	0,7%
	Overige belastingen	285	44	-0,4%
	Lokale belastingen	711	110	3,9%
	Fondsen en werkingssubsidies*	5 301	822	1,6%
	Gemeentefonds e.a. fondsen	2 485	386	1,9%
	Specifieke werkingssubsidies*	1 311	204	-10,9%
	Ontvangsten uit werking	2 245,8	348	1,1%
	Financiële opbrengsten	379,7	59	-8,4%
	Exploitatie-ontvangsten	15 448	2 426	1,7%
	Gemeenten	9 509	1 473	0,9%
	OCMW	3 422	531	1,4%
Provincies	843	130	-1,9%	

Autofinancieringsmarge		in Mio €	(EUR/inw.)	Evolutie
AFM	Gemeenten	269,8	42	-3,0%
	Provincies	-31,8	-4,9	
	OCMW	-6,5	-1,0	
	Totaal AFM	231,6	36	

Investerings	Budget 2017	in Mio €	(EUR/inw.)	Evolutie
--------------	-------------	----------	------------	----------

Gemeenten	2 894	448	6,5%
Provincies	270	42	3,4%
OCMW	379	59	-8,3%
Totale investeringsbudget	3 543	549	4,5%

Aantal werknemers (december 2016)		VTE	Evolutie
	Gemeenten	50 731	0,2%
	Provincies	5 153	1,6%
	OCMW	35 903	-1,1%
	Politiezones	16 312	-0,5%
	Hulpverleningszones	3 339	3,7%
	Totaal	111 438	-0,3%

Bron: RSZ

Brusselse lokale besturen - Budget 2017

Gewone dienst	Budget 2017	in Mio €	(EUR/inw.)	Evolutie
Personeel		1 846	1 554	2,3%
Werking		391	329	0,7%
Overdrachten		1 373	1 156	1,5%
OCMW		326	275	3,8%
Poitieszones		360	303	1,4%
Hulverleningszones		0	0	-
Overige toelagen		687	578	0,6%
Schulduitgaven		244	205	-3,0%
Overboekeingen		14	12	-14,8%
Totaal gewone uitgaven		3 868	3 257	1,5%

Gemeenten	2250	1 894	1,9%
OCMW	1060	893	-0,1%
Politiezones	558	470	2,7%
Totaal gewone uitgaven	3868	3 257	1,5%

Belastingen	1 184	996	0,3%
Aanvullende personenbelasting	230	193	-6,8%
Opcentiemen onroerende voorheffing	661	556	1,6%
Overige belastingen	15	13	33,9%
Lokale belastingen	278	234	2,2%
Fondsen en toelagen	993	836	1,5%
Subsidies	1 262	1 063	-0,2%
Prestaties	332	279	3,7%
Financiële opbrengsten	79	67	4,4%
Overboekingen	7	6	21,5%
Totaal gewone ontvangsten	3 857	3 247	0,8%

Saldo eigen dienstjaar	-11	-9	-195,3%
-------------------------------	------------	-----------	----------------

0

Uitgaven vorige dienstjaren	9	7	-71,6%
Uitg. Overboekingen	7	6	-25,4%
Uitgaven algemeen totaal	3 884	3 270	0,8%

Ontvangsten vorige dienstjaren	174	147	15,2%
Ontv. Overboekingen	12	10	15,6%
Ontvangsten algemeen totaal	4 044	3 404	1,4%

Saldo algemeen totaal	160	134	19,5%
------------------------------	------------	------------	--------------

Buitengewone dienst	Budget 2017			
---------------------	-------------	--	--	--

Gemeenten	632,8	533	10,0%
OCMW	185,7	156	-13,2%
Politiezones	30,0	25	0,8%
Total dépenses extraordinaires	848,4	714	3,6%

Pouvoirs locaux de Wallonie - Budgets 2017

Service ordinaire	Budgets 2017	en mio EUR	en EUR/hab.	Tx crois.
	Personnel	4 652	1 291	2,4%
	Fonctionnement	1 311	364	1,8%
	Transferts	2 631	730	3,8%
	CPAS	482	134	2,4%
	Zone de police	486	135	0,7%
	Zone de secours	201	56	0,1%
	Autres dotations	1 462	406	5,8%
	Dette	827	230	0,1%
	Prélèvements	25	7	-47,8%
	Total dépenses ordinaires	9 446	2 622	2,2%

	Communes	5 067	1 407	1,2%
	Provinces	974	271	1,5%
	CPAS	2 198	610	4,7%
	Zones de police	913	253	2,9%
	Zones de secours	294	82	3,7%
	Total dépenses ordinaires	9 446	2 622	2,2%

	Fiscalité	3 109	863	-1,3%
	Add IPP	970	269	-7,6%
	Add Pri	1 519	422	2,0%
	autres taxes add.	45	12	-7,6%
	Taxes locales	575	160	2,4%
	Fonds - Dotations	2 589	719	2,4%
	Subsides	2 859	794	3,6%
	Prestations	756	210	5,4%
	Produits financiers	145	40	-3,9%
	Prélèvements	64	18	-17,0%
	Total recettes ordinaires	9 521	2 643	1,5%

	Solde ex propre	76	21	-48,2%
	Dép ex antérieurs	146	40	-23,5%
	Dép prélèvements	169	47	14,2%
	Dep ex global	9 760	2 710	1,9%

0

	Rec ex antérieurs	436	121	6,0%
	Rec prélèvements	119	33	24,2%
	Rec ex global	10 076	2 797	1,9%
	Solde ex global	316	88	1,1%

Service extraordinaire	Budgets 2017	en mio EUR		Tx crois.
	Communes	1 606	446	-6,4%

Provinces	133	37	-15,4%
CPAS	138	38	-4,3%
Zones de police	53	15	-3,5%
Zones de secours	22	6	4,1%
Total dépenses d'investissements	1 951	542	-6,8%